УДК 657
DOI: http://dx.doi.org/10.26642/pbo-2019-2(43)-17-21

І.М. Вигівська, к.е.н., доц.
Державний університет «Житомирська політехніка»

Проблеми облікового забезпечення надання благодійної фінансової допомоги в умовах ризиків сепаратизму і тероризму

У статті ідентифіковано проблеми облікового забезпечення надання благодійної фінансової допомоги соціально відповідальними бізнес-одиницями, яка надається в умовах ризиків сепаратизму і тероризму дійсним та колишнім учасникам Антитерористичної операції (АТО) та Операції Об'єднаних сил (ООС), членам їх сімей, фізичним особам, які постраждали у зоні проведення бойових дій, переселенцям. Враховуючи, що боротьба з тероризмом є одним із пріоритетних напрямів діяльності Організації Об'єднаних Націй (ООН) та інших міжнародних організацій, а також поширення на Сході України тероризму та сепаратизму, в роботі досліджено питання облікового забезпечення механізму надання благодійної фінансової допомоги дійсним і колишнім учасникам АТО та ООС, членам їх сімей, фізичним особам, які постраждали у зоні проведення бойових дій, переселенцям. Це необхідно задля мінімізації ризиків фінансування угруповань сепаратистів і терористів в Україні та посилення фінансового моніторингу (контролю) за рухом фінансових потоків суб'єктів господарювання як ймовірних джерел фінансування тероризму та сепаратизму.

Встановлено, що такі облікові процедури (методи, елементи методу), як документування, рахунки, подвійний запис, звітність дозволяють посилити контроль такого фінансування та в цілому є інструментами управління ризиками як на мікро-, так і на макрорівнях.

Ключові слова: *соціальна відповідальність бізнесу; благодійна фінансова допомога; учасники АТО; учасники ООС; переселенці з окупованих територій; бухгалтерський облік; облікове забезпечення; ризики фінансування сепаратизму і тероризму.*

Постановка проблеми. Активізація тероризму та сепаратизму в останні роки в Україні вимагає жорсткої боротьби з їх фінансуванням та чіткого контролю фінансових потоків у державі. Недостатній рівень фінансового моніторингу провокує посилення фінансування різного роду угруповань на окупованих територіях східних регіонів України.

Україна наразі входить до «зони ризику» існування тероризму, а причиною його поширення в державі є ситуація на сході країни. Як зазначає Державна служба фінансового моніторингу України за підсумками 2017 року, «… діяльність щодо виявлення та ефективного блокування каналів фінансової підтримки терористичних та сепаратистських організацій має бути одним із ключових напрямів довгострокової стратегії діяльності державних органів. Адже саме фінансування надає можливості для здійснення терористичних актів, забезпечуючи відповідну підготовку терористів, їх технічне оснащення» [6, с. 82].

Ризики тероризму та сепаратизму в Україні залишаються актуальними з огляду на ряд негативних зовнішніх та внутрішніх факторів: 1) зовнішні – збільшення активності міжнародних терористичних організацій, формування сепаратистських ідей, організація та фінансування дій, спрямованих на порушення суверенітету та територіальної цілісності країни; 2) внутрішні – наявність у незаконному обігу значних обсягів зброї та боєприпасів, збільшення радикалізації суспільства. Всі ці чинники впливають на національну безпеку країни. Тому виявлення та відстеження фінансових потоків, що можуть бути пов'язані з терористичною діяльністю та сепаратизмом, а також розуміння механізмів отримання терористичними організаціями, використання та управління такими фінансовими ресурсами є одним із інструментів протидії фінансування тероризму та його існування в цілому.

Виходячи з викладеного вище, зауважимо, що задля мінімізації ризиків фінансування угруповань сепаратистів і терористів в Україні та посилення контролю за рухом фінансових потоків суб'єктів господарювання доцільним є дослідження питання облікового забезпечення надання благодійної фінансової допомоги соціально відповідальних бізнес-одиниць дійсним та колишнім учасникам Антитерористичної операції (АТО) та Операції Об'єднаних сил (ООС), членам їх сімей, фізичним особам, які постраждали у зоні проведення бойових дій, переселенцям.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання облікового забезпечення надання благодійної фінансової допомоги вітчизняними соціально відповідальними бізнес-одиницями дійсним та колишнім учасникам АТО та ООС, членам їх сімей, фізичним особам, які постраждали у зоні проведення бойових дій, переселенцям, яка надається в умовах ризиків сепаратизму і тероризму, гібридної війни, є практично недослідженою. Однак вченими здійснювалися локальні дослідження в цьому напрямі: проблемами міжнародних конфліктів і криз та феноменом гібридної війни займалися:– М.Айшервуд, О.Базалук, С.Я. Бескоровайний, А.Близнюк, Н.Власюк, В.Горбулін, Г.Динис, Р.Додонов, І.Ізжніна, Є.Магда,

© І.М. Вигівська, 2019

Е.Ньюмен, В.Панасюк, Г.Почепцов, А.Рапопорт, І.Рущенко, Т.Сендлер, Є.Л. Стрєльцов, І.Тодоров, О.Феденко, Ф.Г. Хоффман; проблемами облікового забезпечення управління ризиками діяльності суб'єктів господарювання займалися: І.О. Арлюкова, З.В. Гуцайлюк, А.Ш. Джангетов, М.О. Козлова, В.І. Ткач, А.С. Толстова, Е.В. Цветкова, А.Е. Шевелев, Е.В. Шевелева, С.І. Шкирман; проблемами облікового забезпечення надання благодійної фінансової допомоги займалися: О.Жогова [1], О.Золотухін [2], О.Б. Сивак [7, 8], С.Тимошенко [2], Л.В. Чижевська [9] та інші.

Мета дослідження – ідентифікувати проблеми та напрями удосконалення облікового забезпечення надання благодійної фінансової допомоги соціально відповідальними бізнес-одиницями дійсним та колишнім учасникам АТО та ООС, членам їх сімей, фізичним особам, які постраждали у зоні проведення бойових дій, переселенцям, яка надається в умовах ризиків сепаратизму і тероризму, задля мінімізації ризиків фінансування угруповань сепаратистів і терористів в Україні та посилення контролю за рухом фінансових потоків суб'єктів господарювання.

Викладення основного матеріалу. Боротьбу з тероризмом визначено одним із пріоритетних напрямів діяльності ООН та інших міжнародних організацій. Діяльність терористичних організацій становить загрозу не лише національним інтересам, а й безпеці всього світу. Така діяльність характеризується не тільки безпосереднім проведенням терористичних актів, але й фінансуванням терористичної діяльності чи сепаратизму, придбанням зброї та бойових припасів, підготовкою та навчанням терористів, організацією спеціальних терористичних груп або вербуванням одинаків тощо [6, с. 5, 7].

Слід зауважити, що в Україні правову основу протидії з тероризму та його фінансування становлять Конституція України, Закон України «Про боротьбу з тероризмом» (від 20.03.2003 № 638-IV), Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (від 14.10.2014 № 1702-VII), Кримінальний кодекс України (від 05.04.2001 № 2341-III), Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року (Конвенцію ратифіковано із заявою Законом України від 12.09.2002 № 149-IV), Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму (Конвенцію ратифіковано з заявами і застереженнями Законом України від 17.11.2010 № 2698-VI), Міжнародні стандарти боротьби з відмиванням доходів та фінансуванням тероризму і розповсюдженням зброї масового знищення – Рекомендації ФАТФ 2012 року, а також інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України.

Джерелами фінансування діяльності терористичних угрупувань можуть бути легальні та нелегальні фінансові потоки. До легальних джерел фінансування належать кошти, отримані від благодійних організацій та законних форм бізнесу, зокрема, при вертикальному фінансуванні значні обсяги фінансових ресурсів надаються централізовано: державами, зацікавленими у підтримці нестабільності в Україні, компаніями, благодійними установами або кредитно-фінансовими установами, що підтримують тероризм і сепаратизм, учасників регіональних збройних конфліктів. Використання коштів, які мають законне походження (від підприємств, благодійних організацій тощо), а також коштів, що надаються безпосередньо терористами та їх спільниками (заробітна плата, заощадження, соціальні виплати та фінансова допомога), призвело до виникнення такого явища, як «делегалізація», тобто вербування нових кадрів через законні засоби.

Як зазначає Державна служба фінансового моніторингу України за підсумками 2017 року, «протидія фінансуванню тероризму неможлива без виявлення та дослідження фінансових інструментів, які для цього використовуються. …найбільш запитуваними інструментами фінансування тероризму є: готівка; допомога родичам; благодійні внески; надання фінансової допомоги; поповнення карткових рахунків; поповнення електронних гаманців; поповнення мобільних телефонів; цінні папери, зокрема, векселі, акції та інвестиційні сертифікати; відступлення прав вимоги» [6, с. 78].

Отже, враховуючи все зазначене вище, зупинимося на питанні встановлення безпечного механізму надання благодійної фінансової допомоги соціально відповідальними бізнес-одиницями (підприємствами, суб'єктами господарювання) дійсним та колишнім учасникам АТО та ООС, членам їх сімей, фізичним особам, які постраждали у зоні проведення бойових дій, переселенцям, яка надається в умовах ризиків сепаратизму і тероризму. Задля визначення безпечного механізму надання такої благодійної фінансової допомоги постає необхідність правильної організації та ведення бухгалтерського обліку таких виплат вказаним вище групам осіб. Зокрема зауважимо, що облік передбачає виконання ряду послідовних процедур – виявлення та вимірювання (оцінка, калькулювання), реєстрація (документування), накопичення (рахунки, подвійний запис), узагальнення, зберігання та передача інформації (баланс, звітність), в межах яких здійснюється поточний бухгалтерський контроль (документальний, інвентаризація, інше), що забезпечує достовірність і повноту облікових даних, фінансовий моніторинг тощо.

Щодо надання благодійної фінансової допомоги дійсним та колишнім учасникам АТО та ООС, членам їх сімей, фізичним особам, які постраждали в зоні проведення бойових дій, переселенцям, вважаємо, що

такі облікові процедури, як документування, рахунки, подвійний запис, звітність дозволяють посилити контроль такого фінансування та є інструментами управління ризиками.

Благодійна фінансова допомога – це фінансовий актив компанії; може надаватися в межах операційних та ґрантових програм, через створення корпоративного фонду та/або благодійного рахунку.

Якщо благодійна фінансова допомога нараховується дійсному (діючому) учаснику ООС її виплата має відстрочуватися до моменту його повернення. Для цього доцільним є депонування такої допомоги на спеціальному благодійному рахунку компанії. Отримання такої допомоги можливе при наданні підтверджуючих документів (копії наказів тощо) про перебування в зоні проведення ООС.

У випадку бажання отримати нараховану благодійну фінансову допомогу одним із членів сім'ї військовослужбовця бухгалтеру потрібно вимагати нотаріально завірену довіреність та набувача такої допомоги (отримання готівки/перерахунок на картковий рахунок члена сім'ї або клопотання щодо безготівкового перерахунку на картковий рахунок учасника ООС, з нову ж таки – за умови підтверджуючих документів).

У разі смерті військовослужбовця у зоні проведення ООС бухгалтер на підставі свідоцтва про смерть має відкоригувати суму нарахованої благодійної фінансової допомоги за весь час його перебування у зоні проведення ООС до дня смерті та нарахувати допомогу іншого цільового призначення для фінансової підтримки сім'ї загиблого (набувачем такої допомоги може бути один із повнолітніх членів сім'ї).

Якщо бенефіціарами благодійної фінансової допомоги є недіючі (колишні) учасники АТО чи ООС (учасники бойових дій), члени сімей загиблих у зонах їх проведення, фізичні особи, які постраждали у зоні бойових дій або переселенці, то бухгалтеру для нарахування та виплати такої допомоги слід вимагати підтверджуючі документи:

1) паспорт громадянина України, довідка про присвоєння ідентифікаційного номера, довідка з місця проживання (як один із прикладів – письмове підтвердження сусідів, завірене головою ОСББ);

2) довідка з місця роботи фізичної особи на неокупованих територіях України, копія трудової книжки, листки непрацездатності, довідка із Державної служби зайнятості України про статус безробітного тощо.

Поряд з цим, бухгалтеру необхідно здійснювати зустрічну перевірку отриманих документів, що забезпечить підтвердження їх дійсності.

В частині облікового відображення надання суб'єктами господарювання благодійної фінансової допомоги в умовах ризиків тероризму і сепаратизму дійсним та колишнім учасникам АТО та ООС, членам їх сімей, фізичним особам, які постраждали в зоні проведення бойових дій, переселенцям, доцільно правильно організувати синтетичний облік та розробити систему аналітичних рахунків. У розвиток цього пропонуємо удосконалити бухгалтерські рахунки:

1) для формування/створення фінансового активу підприємства для виплат благодійної фінансової допомоги та її нарахування – 949.n* «Благодійна фінансова допомога учасникам АТО та ООС, членам їх сімей; постраждалим в зоні проведення бойових дій, переселенцям», 47.n* «Резерв виплат благодійної фінансової допомоги учасникам АТО та ООС, членам їх сімей; постраждалим в зоні проведення бойових дій, переселенцям», 311.n* «Кошти на виплату благодійної фінансової допомоги учасникам АТО та ООС, членам їх сімей; постраждалим в зоні проведення бойових дій, переселенцям»;

2) для розмежування бенефіціарів благодійної фінансової допомоги:

2.1) якщо учасник ООС, члени його сім'ї або особа постраждала в зоні проведення бойових дій є наразі працівником підприємства (або значиться працівником підприємства під час проходження військової служби в ООС) – 663.n* «Виплати благодійної фінансової допомоги учасникам ООС, членам їх сімей; постраждалим в зоні проведення бойових дій, переселенцям»;

2.2) якщо учасники АТО та ООС, члени їх сімей; постраждалі в зоні проведення бойових дій не є працівниками підприємства – 685.n*.1 «Виплати благодійної фінансової допомоги учасникам ООС, членам їх сімей; постраждалим в зоні проведення бойових дій, переселенцям» (685.n*.1.1 «Виплати благодійної фінансової допомоги учасникам АТО та ООС», 685.n*.1.2 «Виплати благодійної фінансової допомоги членам сімей учасників АТО та ООС», 685.n*.1.3 «Виплати благодійної фінансової допомоги особам постраждалим в зоні проведення бойових дій»), 685.n*.1.4 «Виплати благодійної фінансової допомоги переселенцям»);

3) депонування виплат благодійної фінансової допомоги:

3.1) якщо учасник ООС, члени його сім'ї або особа, постраждала в зоні проведення бойових дій, є наразі працівником підприємства (або значиться працівником підприємства під час проходження військової служби в ООС) – 663.n* «Депоновані виплати благодійної фінансової допомоги учасникам ООС, членам їх сімей; постраждалим в зоні проведення бойових дій, переселенцям»;

3.2) якщо учасники АТО та ООС, члени їх сімей; постраждалі в зоні проведення бойових дій не є працівниками підприємства – 685.n*.2 «Депоновані виплати благодійної фінансової допомоги учасникам ООС, членам їх сімей; постраждалим в зоні проведення бойових дій, переселенцям» (з вказаними у п. 2.2 розрізами аналітики).

У вказаних вище пропозиціях n* – це шифр виду витрат/резерву благодійної фінансової допомоги в умовах ризиків тероризму і сепаратизму залежно від існуючих рівнів аналітичного обліку на підприємстві до вказаних синтетичних рахунків.

Не менш важливим в умовах ризиків тероризму і сепаратизму є питання звітної інформації суб'єктів господарювання щодо надання (виплат) благодійної фінансової допомоги учасникам АТО та ООС, членам їх сімей, особам, які постраждали в зоні проведення бойових дій, переселенцям. В цьому контексті набуває актуальності Звіт про управління.

Зауважимо, що наразі інформацію про ризики діяльності відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» пропонують розкривати лише у звіті про управління: «Звіт про управління подається разом з фінансовою звітністю та консолідованою фінансовою звітністю в порядку та строки, встановлені законом. … Від подання звіту про управління звільняються мікропідприємства та малі підприємства. Середні підприємства мають право не відображати у звіті про управління нефінансову інформацію» [4, ст. 11].

Тобто, відповідно до чинного законодавства, звіт про управління має бути додатком до фінансової звітності великих і середніх підприємств та містити достовірну фінансову й нефінансову інформацію про діяльність підприємства та його стан, основні ризики і невизначеності його діяльності.

Згідно з Методичними рекомендаціями зі складання звіту про управління [5], великим підприємствам рекомендується враховувати до звіту про управління нефінансові показники діяльності, що містять інформацію щодо впливу його діяльності, зокрема на навколишнє середовище, довкілля, соціальні питання, у тому числі питання соціального захисту працівників підприємства тощо. Серед такої інформації законотворці вбачають необхідність розкриття інформації про основні ризики, що стосуються діяльності підприємства, та які можуть спричинити негативні наслідки. Також вимагається розкриття методів управління ризиками, що наводяться у звіті про управління. У випадку, якщо підприємство не визначає ризики діяльності та не здійснює управління ними, чинне законодавство зобов'язує пояснити це у складі нефінансової інформації.

Тобто за досліджуваним напрямом (надання благодійної фінансової допомоги в умовах ризиків тероризму і сепаратизму дійсним та колишнім учасникам АТО та ООС, членам їх сімей, фізичним особам, які постраждали в зоні проведення бойових дій, переселенцям) підприємству доцільно буде вказати у звіті методи управління такими ризиками: документальний контроль, зустрічна перевірка, облікові процедури, резервування та інше.

Методичні рекомендації зі складання звіту про управління [5] визначають, що за напрямом (розділом) «Ризики» рекомендується наводити інформацію про: політику підприємства щодо управління операційними та фінансовими ризиками (ринковий ризик, кредитний ризик, ризик ліквідності) з описом їхнього впливу на діяльність підприємства; про засоби, які використовуються підприємством для зменшення впливу таких ризиків на його діяльність тощо.

Рекомендований чинним законодавством підхід до розкриття інформації про ризики у фінансовій звітності полягає у представленні у звіті про управління інформації про види ризиків господарської діяльності, факторів впливу на них, методів управління такими ризиками, визначення ймовірного впливу їх наслідків на діяльність компанії, а також встановлення перспектив розвитку підприємства. При цьому в Методичних рекомендаціях зі складання звіту про управління відсутні пропозиції щодо приведення якісної та/або кількісної оцінки ризиків (ймовірних наслідків), що є принципово суттєвим при обранні того чи іншого методу управління ризиками підприємства.

Таким чином, в межах нашого дослідження пропонуємо середнім і великим соціально відповідальним бізнес-одиницям у звіті про управління, який є обов'язковим додатком до фінансової звітності, розкривати у розділі 6 «Ризики» інформацію про фінансові ризики компанії в умовах ризиків сепаратизму і тероризму, зокрема в частині обсягів благодійної фінансової допомоги, сформованих корпоративних фондів, депонованої суми допомоги на спеціальних благодійних рахунках фірми, а також зазначення методів управління такими ризиками через облікові та контрольні процедури.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, визначені напрями удосконалення облікового забезпечення надання благодійної фінансової допомоги соціально відповідальними бізнес-одиницями в умовах ризиків сепаратизму і тероризму дійсним і колишнім учасникам АТО та ООС, членам їх сімей, фізичним особам, які постраждали у зоні проведення бойових дій, переселенцям дозволять мінімізувати ризики одного із напрямів легального фінансування сепаратизму і тероризму в державі у випадку переходу національно несвідомих українців до складу терористичних угруповань та прихильників політики сепаратизму на Сході України.

Перспективами подальших досліджень є розробка організаційно-методичних рекомендацій щодо змісту та складання внутрішньої звітності про ризики соціально відповідальної діяльності підприємства в умовах гібридної війни та їх наслідки як основи для формування розділу «Ризики» в звіті про управління, а також як елемента інтегрованої звітності суб'єкта господарювання в цілому.

Список використаної літератури:

1. *Жогова О.* Облік благодійної допомоги на підприємстві / *О.Жогова* // Незалежний аудитор. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nauditor.com.ua/uk/component/na_archive/789?view=material.
2. *Золотухін О.* Благодійна допомога армії / *О.Золотухін, С.Тимошенко* // Вісник. Офіційно про податки. – № 37 (941) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.visnuk.com.ua/ru/publication/100005905-dopomoga-armiyi-oblik-ta-opodatkuvannya.
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-ІІІ // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99 р., № 996-XI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14.
5. Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління : Наказ Міністерства фінансів України № 982 від 07.12.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18.
6. Ризики тероризму та сепаратизму 2017 / Державна служба фінансового моніторингу України // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – 83 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.nfp.gov.ua/files/DepFinMon/%D0%A0%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%BA%D0%B8_%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D1%83_%D1%82%D0%B0_%D1%81%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D1%83.pdf/
7. *Сивак О.Б.* Бухгалтерський облік благодійності / *О.Б. Сивак* // Вісник КНТЕУ. – 2015. – № 5 (103). – С. 107–124.
8. *Сивак О.Б.* Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами на надання благодійної допомоги як елементом соціального капіталу підприємства : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит / *О.Б. Сивак.* – Житомир : ЖДТУ, 2016. – 181 с.
9. *Чижевська Л.В.* Організація обліку благодійних внесків у закладах освіти: на шляху до прозорості / *Л.В.Чижевська* // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2017. – № 1 (79). – С. 107–113.

References:

1. Zhogova, O. (2015), «Oblik blagodijnoi' dopomogy na pidpryjemstvi», *Nezalezhnyj audytor*, [Online], available at: http://nauditor.com.ua/uk/component/na_archive/789?view=material
2. Zolotuhin, O. and Tymoshenko, S. (2017), «Blagodijna dopomoga armii», *Visnyk. Oficijno pro podatky*, No. 37 (941), [Online], available at: http://www.visnuk.com.ua/ru/publication/100005905-dopomoga-armiyi-oblik-ta-opodatkuvannya
3. Verhovna Rada Ukrai'ny (2001), *Kryminal'nyj kodeks Ukrai'ny*, No. 2341-III, [Online], available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14
4. Verhovna Rada Ukrai'ny (1999), *Pro buhgalters'kyj oblik ta finansovu zvitnist' v Ukrai'ni*, Zakon Ukrai'ny, No. 996-XI, [Online], available at: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14
5. Ministerstvo finansiv Ukrai'ny (2018), *Pro zatverdzhennja Metodychnyh rekomendacij zi skladannja zvitu pro upravlinnja*, Nakaz, No. 982, [Online], available at: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18
6. Nacional'na komisija, shho zdijsnjuje derzhavne reguljuvannjau sferi rynkiv finansovyh poslug (2017), «Ryzyky teroryzmu ta separatyzmu», *Derzhavna sluzhba finansovogo monitoryngu Ukrai'ny*, 83 p., [Online], available at: https://www.nfp.gov.ua/files/DepFinMon/%D0%A0%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D0%BA%D0%B8_%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D1%83_%D1%82%D0%B0_%D1%81%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D1%83.pdf/
7. Syvak, O.B. (2015), «Buhgalters'kyj oblik blagodijnosti», *Visnyk KNTEU*, No. 5 (103), pp. 107–124.
8. Syvak, O.B. (2016), «Oblikovo-analitychne zabezpechennja upravlinnja vytratamy na nadannja blagodijnoi' dopomogy jak elementom social'nogo kapitalu pidpryjemstva», Ph.D. dissertation, 08.00.09, Buhgalters'kyj oblik, analiz ta audyt, ZhDTU, Zhytomyr, 181 p.
9. Chyzhevs'ka, L.V. (2017), «Organizacija obliku blagodijnyh vneskiv u zakladah osvity: na shljahu do prozorosti», *Naukovyj visnyk Poltavs'kogo universytetu ekonomiky i torgivli*, No. 1 (79), pp. 107–113.

Вигівська Ірина Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту Державного університету «Житомирська політехніка».

Наукові інтереси:

– проблеми облікового забезпечення управління ризиками господарської діяльності підприємств;
– проблеми бухгалтерського обліку витрат суб'єктів господарювання.

ORCID 0000-0002-4974-5834.

Стаття надійшла до редакції 24.04.2019.